

ZAMKOVI I DVORCI SJEVERNO OD IVANŠČICE

I na sjevernim obroncima Ivanščice, iako ne u tolikoj mjeri kao južnim, brojne su utvrde. Većina ih je izgrađena nakon provale Tatara 1242., na mjestima starih prapovijesnih gradina ili na nepristupačnim mjestima strateški važnih prijelaza ili stjecišta putova. Tijekom 13. i 14. st. izgrađen je cijeli obrambeni sustav Kraljevine Slavonije. Tada su utvrde osim na Ivanščici i na Žumberačkom, Samoborskom i Moslavačkom gorju gradile i na Medvednici, Bilogori, Papuku, Krndiji i Požeškoj gori te uz tokove rijeka Sutle, Kupe, Drave i Save. Poslije su se te utvrde prilagođavale razvoju oružja i tehnika ratovanja, dok su mnoge, posebno nakon prestanka turske opasnosti, napuštene i u njihovoj su blizini, najčešće u ravnici, izgrađeni suvremeni dvorci kod kojih je stambena funkcija bila mnogo važnija od obrambene.

Ipak nekoliko utvrda uz najveću zagorsku planinu nije bilo potaknuto

OVERVIEW OF CASTLES AND FORTRESSES TO THE NORTH OF IVANŠČICA

Northern foothills of Ivanščica mountain also abound in castle remains. The most known fortification is Bela which used to defend access to the most frequented pass through this mountain. It was built by hospitalers in the late 12th or early 13th century. Many noble families subsequently owned this fortress and the surrounding estate. The fortress was abandoned in the 17th century and two castles were built at the periphery of the valley. These castles are now abandoned. The fortress and castle in Ivanec were completely destroyed in the last century, and the one in Lepoglava was razed to the ground already in the 15th century at the time of construction and renovation of a Paulist monastery. It is at that time that the fortress in Kamenica was destroyed, for reasons that have always remained unclear. Other fortresses in this area were converted into castles. The most interesting remains are those of the Vinica castle which is located to the west of Varaždin. The castle was inhabited until the end of the 17th century and then the estate was fragmented and numerous castles and manors were built around the former fortification. All these castles are currently either destroyed or abandoned.

tom velikom obrambenom kampanjom. To je ponajprije Bela, smještena uz cestu koja spaja današnje naselje Bela (s osamdesetak stanovnika) na sjevernoj strani Ivanščice s Podrutama na njezinim južnim padina-

ma. Doduše uz tu se cestu kroz strateški važan gorski prijevoj, na njezinim južnim padinama, nalaze neznatni ostaci jedne obrambene građevine, iznad Podruta kod mjesta Gradišće, no najvjerojatnije je riječ o staroj prapovijesnoj utvrdi koja se potom neko vrijeme rabila i kao pribežište. Bela je smještena iznad mjesta gdje se gorska cesta spušta prema dolini Bednje kroz Belski dol, a ta je utvrda kontrolirala prilaz u varaždinsku dolinu sve do granica Mađarske. Smatralo se da je upravo na ovome mjestu prijelaz preko Ivanščice bio najlakši i najpogodniji, pa se belska utvrda smatrala pravim branikom Hrvatske.

Belu su gradili ivanovci (hospitalci), srednjovjekovni redovnički red sv. Ivana Jeruzalemskog (*Fratres hospitalis sancti Iherosolimitani*), osnovan u Jeruzalemu između 1070. i 1099., a potvrđen od pape 1113. Ime su dobili po prvom samostanu reda u Jeruzalemu u blizini crkve Sv. Ivana Krstitelja. To je bio vojnički i karitativni red čiji su članovi

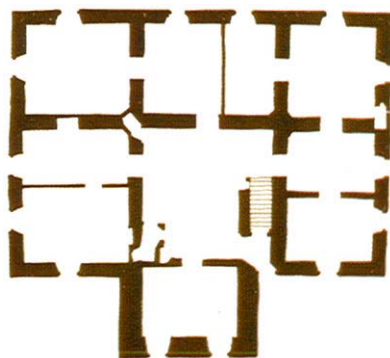
Ostaci zidina Puste Bele

dvorili hodočasnike u konačištima i njegovali bolesnike i ranjenike u Svetoj zemlji. Za svoj su rad dobivali posjede u svim zapadnim kršćanskim zemljama, a u Hrvatskoj se pojavljuju u drugoj polovici 12. st. Belu su najvjerojatnije gradili upravo potkraj tog ili početkom sljedećeg stoljeća, a bila je sjedište belskog vlastelinstva koje se prostiralo s obje strane Ivanščice i duboko u Zagorje prema Štajerskoj. Poslije se taj posjed nazivao belsko-ivanečki.

U Beli je neko vrijeme stolovao i prior reda za Hrvatsku i Ugarsku (poslije u Pakracu), a zna se da su se ivanovci u Hrvatskoj, baš kao i templari, pojavljivali na pravcima kojima su se križari iz Zapadne Europe kretali prema Bliskom i Srednjem istoku. Vjeruje se da su se u Hrvatskoj prvi put naselili u blizini rijeke Drave. Stoga je Bela, ili njezina okolica, vjerojatno i prvo boravište tog reda u nas čiju slavu danas baštini Red malteških vitezova. Uostalom po njima je nazvana i cijela ta zagorska planina, poslije i mjesto Ivanec, a ime srećemo u nazivu Ivanečko polje, Ivanuševo brdo i Ivanček potok. Zna se da se ivanovci u Beli posljednji put spominju 1434. i da su joj u posjedu bili sve do tada s jednim manjim prekidom. U vrijeme svog posljednjeg spominjanja taj je neobični redovnički red počeo nestajati i gubiti svoj značaj. I to ne samo u nas nego i drugdje.

Utvrd je sagrađena na glavici strmog i nepristupačnog brijega (320 m), a pristup je bio moguć jedino sa sjeverne strane. Na sredini sjevernog obrambenog zida nalazio se i ulaz. Utvrda je u tlocrtu imala oblik trapeza. Sjeverni je zid bio dugačak 32 m, istočni 37 m, južni 39 m, a zapadni približno 36 m. Gotovo u središtu utvrde nalaze se ostaci kružne građevine, vjerojatno ostaci branič-kule za čije se postojanje zna još iz opisa iz 1605. Po tome je, osim po vremenu nastanku, ova utvrda specifičnost među zagorskim obrambenim gra-

đevinama gdje su branič-kule prava rijetkost. Od drugih građevina na površini više nema vidljivih tragova. Upravo je branič-kula za neke i dokaz da su utvrdu gradili upravo ivanovci, jer je građena praktički istodobno kada i u Francuskoj. Vanjski su obrambeni zidovi na pojedinim mjestima sačuvani gotovo u izvornoj visini, osim na južnoj padini gdje se središnji dio urušio niz padinu.

Za postojanje Bele zna se prema pisanim tragovima 1275. po imenu poglavara opata Margarita (*frater Margarita proceptor de Bela*). No građena je, kako je rečeno, znatno prije. Neko je vrijeme početkom 14. st. bila u vlasništvu hrvatskog bana Henrika III. Gisingovca. Nakon ivanovaca gospodari su Bele bili

vranski prior i ban Matko Talovac (1434.-1445.), grofovi Celjski (1445.-1456.), ban Ivan Vitovec (1457.-1468.), kralj Matija Korvin (1468.-1490.) te njegov sin i hrvatski ban Ivan (Ivaniš) Korvin (1490. do približno 1500.). Ivaniš je Belu darovao mađarskim plemićima Tomi i Ladislavu Petheö de Gerse. Članovi te obitelji obavljali su u Hrvatskoj mnoge ugledne dužnosti i za to su dobili barunske i grofovske titule. Belskim su posjedom upravljali sve do 1730.

Zna se da je utvrda Bela stradala u jakom požaru 1481. i da je u tom požaru stradao arhiv obitelji Gotal koji su ga tu bili sklonili pred turskom opasnošću. No utvrda je bila obnovljena i naseljena sve do 1653. kada se spominje kao ruševina. Nakon napuštanja srednjovjekovne utvrde narod je ruševine prozvao Pustom Belom.

Dvorac Podbelu (zvan i Bela I.) obitelj Petheö izgradila je 1605. kao kaštel na zaravanku niskog brežuljka nadomak ravnice. To je tipičan kameni kasnorenesansni kaštel građen kao pravokutna jednokatna utvrda s četiri manje kule na uglovima i s trokatnom pravokutnom ulaznom

Dvorac Podbela ili Bela I.

kulom na sredini zapadnoga obrambenog zida. Unutar obrambenog zida smještena je velika jednokatna stambena zgrada, koja je pročeljem oslonjena na četvrtastu kulu. Kaštel je bio okužen plitkim obrambenim jarkom (danas djelomično zatrpanim) preko kojega se prelazilo pokretnim mostom. Središnji je dio kaštela dobro očuvan, a obrambene su se kule djelomično urušile. Na sjeverozapadnu se okruglu kulu naslonila prizemna pravokutna zgrada koja je premostila obrambeni jarak s dva luka.

Obitelj Petheö de Gerse držala je posjed Belu sve do 1730. Posljednji je vlasnik bio Ivan Petheö koji je umro 1682., a potom je dobrom upravljala njegova udovica Barbara rođ. Falussy. Nakon njezine smrti Bela je pripala kraljevskoj upravi. Dvorska je uprava vlastelinstvo najprije poklonila obitelji Palffy, a već 1740. Belu je zajedno s Ivancem, Cerjem i Jurketincem dobio grof Ladislav Erdödy. Upravo je obitelj Erdödy u neposrednoj blizini u 18. st. sagradila barokni dvorac Belu II., koji ima dvije okrugle kule na vanjskom pročelju. Dvorac je zajedno s kaštelom tvorio veliki stambeno-gospodarski kompleks tog dijela vlastelinstva.

Posjed je u vlasništvu obitelji Erdödy ostao sve do 1817. kada su ga nakon dugoga sudskog spora dobili potomci obitelji Petheö de Gerse – obitelji Josipović, Lovinčić i Barabaš. Barun Metel Ožegović (vatreni ilirac i jedan od najzaslužnijih što se u Hrvatskoj umjesto mađarskoga i dalje rabio latinski) otkupio je 1858. i kaštel i dvorac. U posjedu obitelji Ožegović posjed ostaje do iza Drugoga svjetskog rata. Stariji je dvorac (Bela I.) odmah nacionaliziran, a u baroknom je dvorcu potomak te obitelji živio do 1952. kada ga je prodao općini. Danas su oba dvorca, baš kao i njihov prethodnik Pusta Bela, potpuno napušteni, iako je Bela I. spomenik prve spomeničke kategorije.

Dvorac Bela II.

Valja reći da su uz utvrde i dvorce Bela vezane i dvije legende. Jedna govori da su u Beli templari skrivali engleskog kralja Rikarda Lavljeg Srca (1157.-1199.) na njegovu povratku iz Trećega križarskog rata. No nije sigurno da je u to vrijeme utvrda uopće bila izgrađena, a ni to da je u njoj stolovao taj redovnički ratnički red. Druga legenda spominje mjesto iza dvorca (Bele I.) gdje je u jednom danu u srednjem vijeku spaljeno čak 60 vještica.

Nedaleko od Bele, na brdu Cukovec, približno 1,5 km zapadno od sela Margečan, nalazili su se, barem tako tvrde izvori (Szabo je ne spominje), ostaci srednjovjekovne utvrde koju je narod tog kraja nazivao Gradišće. Utvrda se nalazi na obroncima Virovitičko-topličkog gorja, na zapadnom vrhu brda Cukovec (325 m) iznad korita rijeke Bednje. Vrh je zapravo uska i dugačka zaravan prekrivena gustom vegetacijom te omeđena ostacima obrambenih zidova, koje su s tri strane nepristupačne, osim s istočne gdje je vjerojatno bio ulaz. Radi se o golemoj utvrdi dugačkoj 190 m i s najvećom širinom u središnjem dijelu 28 m. Podijeljena je u dva dijela. Na istočnoj se strani nalazi vanjska utvrda koja se zapadnim dijelom

naslanja na unutrašnju utvrdu, od koje je odvojena obrambenim jarkom. Preko jarka se ulazilo u središnju utvrdu, na čijem se najvećem dijelu nalaze ostaci četvrtaste branič-kule, široke i dugačke otprilike 10 m.

I ovdje su bili isti vlasnici kao i u susjednoj Beli, uostalom cijelo je područje pripadalo istom vlastelinstvu. Iako povijesni izvori šute o imenu i podrijetlu tog zdanja, u narodu je zabilježena predaja da se tu nekada nalazila razvalina "kloštra Templarah ili Črlenih fratrov". To bi uz spomenutu legendu o engleskom kralju potvrđivalo da su templari nekad bili u ovim krajevima. Inače ti su "vitezovi Hrama" ime dobili prema prvom sjedištu koje su imali uz negdašnji Salomonov hram u Jeruzalemu, a u Hrvatskoj su zaista bili u mnogim krajevima. Najpoznatija su im sjedišta Zdjelje pokraj Virja, Vrana i Nova Ves u Zagrebu. Protiv njih je 1307. pokrenut inkvizicijski postupak i mnogi su na mučenjima priznavali sramotne zločine pa ih je papa Klement V. 1312. ukinuo. Njihove su posjede naslijedili ivanovci, a sačuvano je vrlo malo njihovih crkava i utvrda.

Kako je povijest ove utvrde potpuno nepoznata, ne zna se ni kad je izgra-

đena ni kad je napuštena, to bi možda upućivalo na eventualno templarsko podrijetlo. Jer ako su preko obližnjeg prilaza preko Ivanščice prolazili križari, logično je da su im uz ivanovce pomagali i templari. A na to bi upućivalo i nepostojanje povijesnih izvora. Ali stručnjaci tvrde da bi prema izgledu utvrda ipak trebala pripadati ivanovcima i da su je oni izgradili krajem 12. i početkom 13. st., u isto vrijeme kada i Belu. No uvijek ostaje pitanje zašto su onda ivanovci boravili, čak i imali sjedište, u mnogo manjoj Beli? To kao i mnoge podatke o toj utvrđi trebala bi ustanoviti samo daljnja istraživanja.

O kaštelu Ivanec, čije su se ruševine do 1959. nalazile u središtu današnjeg naselja, već smo pisali kad smo predstavljali knjigu Mladena Obada Šćitarocija: *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja*. Ovdje ćemo samo navesti da je kaštel izgradila obitelj Petheö de Gerse u prvoj polovici 16. st. i da je građen na mjestu obrambene zemljano-drvene građevine polygonalnog tlocrta.

Srednjovjekovna utvrda u Lepoglavi bila je izgrađena na osamljenom brdu Gorici (320 m) u bednjanskoj dolini, iznad današnjeg naselja i po-

Pogled na pavlinski samostan i zatvor u Lepoglavi s mjesta gdje je nekad bila utvrda

kraj kapele Sv. Ivana. Smještena na dobrom strateškom položaju kontrolirala je zapadni ulaz u dolinu rijeke Bednje. Jedan stari crtež upućuje na činjenicu da se radilo o utvrđi od dva dijela, koja je upravo zbog svoje dojmljivosti dobila svoj sadašnji naziv.

Lepoglava se prvi put u povijesnim izvorima spominje u darovnici hrvatsko-ugarskog kralja Sigismunda iz 1399. kojem je Herman II. Celjski dobio na upravu cijelo Zagorje. Mnogi su povjesničari uvjereni da su

Celjski već sljedeće godine srušili utvrdu, baš kao što su iz nepoznatog razloga učinili i s mnogim drugim zagorskim utvrđama. Čak se vjerovalo da je građevni materijal iz utvrde poslužio za gradnju pavlinskog samostana u podnožju brda. No nepo- bitno je utvrđeno da se utvrda u Lepoglavi spominje i 1406. i 1435. Stoga je ona najvjerojatnije stradala istodobno kad i nedovršeni samostan u njezinu podnožju tijekom turskoga pljačkaškog pohoda 1479. Samostan je 1492. obnovio Ivaniš Korvin i utvrdio ga obrambenim zidom. Nije isključeno da su u obnovi srednjovjekovni majstori iskoristili kamen iz lepoglavske utvrde za obnovu samostana. Valja svakako istaknuti da je pavlinski samostan postao pravim žarištem kulturno-prosvjetnog i znanstvenog rada. A pavlinsko je učilište 1674. posebnom odlukom Leopolda I. i pape Klimenta X. pretvoreno u sveučilište na kojem su se dodjeljivali doktorati iz filozofije i teologije.

U Lepoglavi su pavlini razvili raznovrsnu i bogatu kulturnu djelatnost, Bili su stvaraoci hrvatske knjige, odgajatelji, savjetnici, kipari, slikari te promicatelji umjetnosti i kulture. Sve je prekinuto kada je 1786. Josip II. jednom odlukom ukinuo pavlinski

Zaštićeni ostaci temelja srušenog dvorca u Ivanecu

red. Zamro je kulturni i znanstveni rad, a pavlini su prognani iz Lepoglave.

Novija i nešto tužnija povijest Lepoglave počinje 1854. kada je pavlinski samostan pretvoren u kaznionicu pa je i danas središnja kaznionica u Hrvatskoj. U toj su kaznionici robijale mnoge značajne povijesne ličnosti Hrvatske i nekadašnje Jugoslavije. Valja reći da je 2001. pavlinski kompleks odijeljen od kaznioničkog i predan na upravu varaždinskoj biskupiji.

Ako je za lepoglavsku utvrdu dokazano da je nisu srušili grofovi Celjski, za tvrđavu na malom brijegu iznad crkve u Kamenici sasvim je sigurno da su to učinili. Inače to je utvrda koja više nema nikakve veze s planinom Ivanščicom, čije smo utvrde obrađivali u nekoliko posljednjih nastavaka, već se nalazi sjeverno od nje. Celjski su Kamenicu dobili kada i cijelo Zagorje 1399., a to je potvrđeno i 1435. kada je utvrda još bila neoštećena. No ona se već 1463. spominje kao potpuna ruševina. Budući da to nije jedina utvrda srušena tijekom njihova upravljanja Zagorjem, vjerojatno su bili zaključili da

im je neracionalno i nesvršishodno održavati toliki broj utvrda pa su neke srušili zbog vojničke učinkovitosti.

Bilo kako bilo i danas se u Kamenici mogu uočiti ostaci nekadašnjeg kaštela, posebno donji dio peterokutnog tornja koji je čuvao prilaz u lepoglavsku nizinu. Vide se i tragovi jarka oko te male utvrde.

U kraju sjeverno i sjeverozapadno od Lepoglave, posebno po obroncima Ravne gore, postoji mnogo starih građevina koje smo već prikazali u spomenutoj seriji o zagorskim dvorcima. To je ponajprije Klenovnik s početka 17. st., koji se dograđivao kroz cijelo 18. st. Sredovječni je zamak stajao nešto dalje, a donekadno su se još mogli uočiti njegovi tragovi. Prvi se put spominje 1244. kada ga Bela IV. oduzima Puchuni i zajedno s Lohorom, Velikom i Zlogonjem dodjeljuje Mihajlu, županu varaždinskom. I Maruševac je također noviji dvorac, a počeo ga je graditi 1618. Baltazar Vragović. Prikazali smo i Trakošćan koji je vjerojatno najpopularniji i najpoznatiji zagorski zamak. Zna se da je ta utvrda postojala od davnina, posebno zbog

povoljnog položaja koje mu s jedne strane pruža strmi brijeg, a s druge jezero. I Trakošćan je među posjedima koje su Celjski s ostalim posjedima dobili 1399. Poslije je slijedio sudbinu svih njihovih posjeda, što znači da su ga posjedovali Vitovci i Ivaniš Korvin, a poslije Gyulayi i Drašković.

U često spominjanoj seriji o zagorskim dvorcima prikazali smo i varaždinski Stari grad, vjerojatno jedan od najljepših i najočuvanijih primjera razvitka ratnog graditeljstva. Tu je inače od davnina bila utvrda i sjedište varaždinske županije.

Prema brojnim nacrtima, posebno onima koje je izradio 1660. u našim napisima često spominjani vojni inženjer Martin Stier, dobro znamo što se sve mijenjalo s utvrđivanjem naselja i Staroga grda u Varaždinu. Znamo da su oko cijelog naselja bili zidovi s bastionima, a preko gradske su grabe (danas zasute) vodila dvojna vrata: *Porta gegen Ungarn* i *Porta gegen Crobaten*. Zidovi su postojali sve do 1807., a on njih više nisu vidljivi ni fragmenti.

O postupnom mijenjanju cijeloga Starog grada kroz povijest ne namjeravamo govoriti jer smo o tome već pisali, osim što treba istaknuti da je u posljednje vrijeme varaždinski Stari grad obnovljen i jedna je od najdomiljivijih kasnih naših gotičkih utvrda.

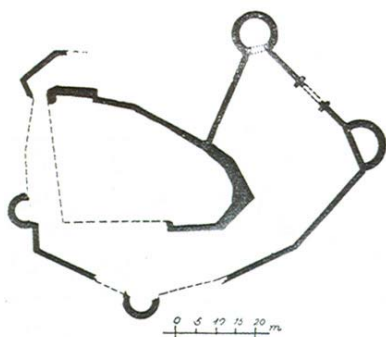
Dvadesetak kilometara zapadno od Varaždina nalazi se Vinica, na granici Ravne gore i obronaka dravske ravnice. Nije poznato je li Vinica bila slavna rimska Aqua Viva, ali je svakako tu postojalo veće rimsko naselje na putu Poetovio (Ptuj) – Aque Jasse (Varaždinske Toplice) – Mursa (Osijek). U srednjem je vijeku utvrda Vinica bila središte vlastelinstva, a uz utvrdu se razvilo naselje koje je 1580. od cara Rudolfa dobilo pravo na tri godišnja sajma. Međutim ne zna se kada je izgrađena.

Vinica se prvi put spominje 1353., tada u vlasništvu kralja Sigismunda

Ostaci utvrde u Kamenici

koji je 1399. s ostalim posjedima Hrvatskog zagorja poklanjaju Hermanu II. Celjskom. I Vinica je potom slijedila sudbinu ostalih posjeda Celjskih. Najprije ju je držao Ivan Vitovec sa sinovima, potom Ivaniš Korvin, a onda od 1502. mađarski plemić Ivan Gyulay. Kada je 1567. umro posljednji Gyulay, vinički su posjedi pripali Nikoli Istvanffyju (1524.-1615.), slavnom povjesničaru koji je svoja djela pisao upravo u Vinici, a i pokopan je u viničkoj crkvi. Jedno je vrijeme bio i mađarski vicepalatin. Bio je oženjen s Elizabetom Bor de Bajna (čija je obitelj posjedovala Bajnske dvore). Imao je tri kćeri i nakon njegove smrti vlastelinstvo se podijelilo. Kao vlasnik pojavio se i ban Benko Thuroczy, koji je također sahranjen u viničkoj crkvi, gdje je na nadgrobnoj ploči sačuvan i njegov lik. Posjed je potom usitnjen i u vlasništvu mnogih obitelji: Keglevića, Draškovića, Malakoczyja i Erdödyja, da bi na kraju 1857. najveći dio posjeda došao u ruke grofova Bombellesa.

Tlocrt utvrde u Vinici (G. Szabo)

Kada su 1568. popisana Gyulayova imanja, popisana je i opisana utvrda Vinica. Taj opis nije dovoljan za točnu sliku o njezinoj izgledu, ali ipak daje dovoljno podataka. Nad ulaznim vratima bio je toranj, a na zapadu je bio prsobran, a tu je bila smještena i kupaonica, sa sjevera su vodila srednja vrata, a postojao je još jedan ulaz. Dolje kod ulazne kule stanovali su stražari. U gornjem je dijelu bila

Pogled sa sjevera na utvrdu u Vinici

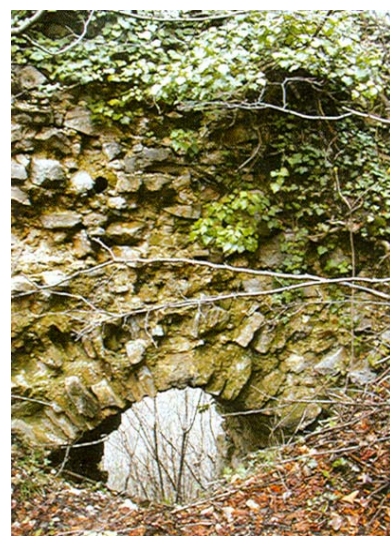
smještena kuhinja, pokraj nje prostorije s pećima, a odande se stubama odlazilo u palas koji je imao veliku dvoranu, spavaonicu i sobu za boravak. Pod krovom iznad kuhinje bile su tri omanje sobice, a u tornju (sa satom i zvonikom) bile su još dvije sobice.

U utvrdi se nije stanovalo od kraja 17. st. i tada mnogi tadašnji i novi vlasnici dijelova posjeda grade kurije i dvorce, kojih je u 17. i 18. st. bilo desetak. Sačuvani ostaci, tvrdi G. Szabo, u mnogočemu podsjećaju na Veliki Tabor. Gornji je dio okrenut prema ulazu koji je bio u podgrađu, a štitile su ga još dvije polukružne kule. Od okolnih su se zidova sačuvali još pojedini dijelovi s drugim polukružnim kulama, a na južnoj se strani naslućuju još jedna vrata. Od gornjeg je dijela sačuvana tek gomila kamena. Kao i u Velikom Taboru posvuda je prvi kat bio izgrađen od lijepih kamena klesanaca, a i kule se od kordonskog vijenca prema tlu znatno proširuju.

Valja reći da je od brojnih dvoraca i kurija u Vinici ostalo tek njih nekoliko koje se ističu očuvanošću i vrijednošću. To su ponajprije kurija obitelji Dolanski i dvorci Vinica donja i Vinica gornja. Posljednji je vlasnik dvorca Vinica donja bila obitelj

Rupčić, a dvorac je obnovljen 1964. Vinica gornja je barokna četverokutna zgrada u središtu mjesta koja je pripadala obitelji Patačić, a danas je napušten i prazan te poprilično devastiran i u njemu donedavno bila tvornica rublja.

U blizini Vinice nalazi se nekoliko lijepih dvoraca o kojima prije nismo pisali. To se ponajprije odnosi na barokni dvorac Zelendvor (u vlasništvu obitelji Bombelles) koji je izgorio u požaru nakon Drugog svjetskog rata. Oko tog dvorca bila su poznata lovišta u koja su navraćali i pripad-

Detalj jednog lučnog otvora

nici kraljevskih obitelji. U blizini je i dvorac Opeka koji je izgrađen početkom 18. st., a poslije u više navrata preuređivan. Pripadao je jednoj lozi Draškovića, a slavan je po lijepo uređenom perivoju koji je posebno zaštićen kao arboretum. Na krajnjem sjeverozapadu Hrvatskog zagorja, na granici sa Slovenijom i stotinjak metara od Drave, nalazi se dvorac Radovečki Križovljan (Križov-

Lak. Danas je oveća i napuštena jednokatnica.

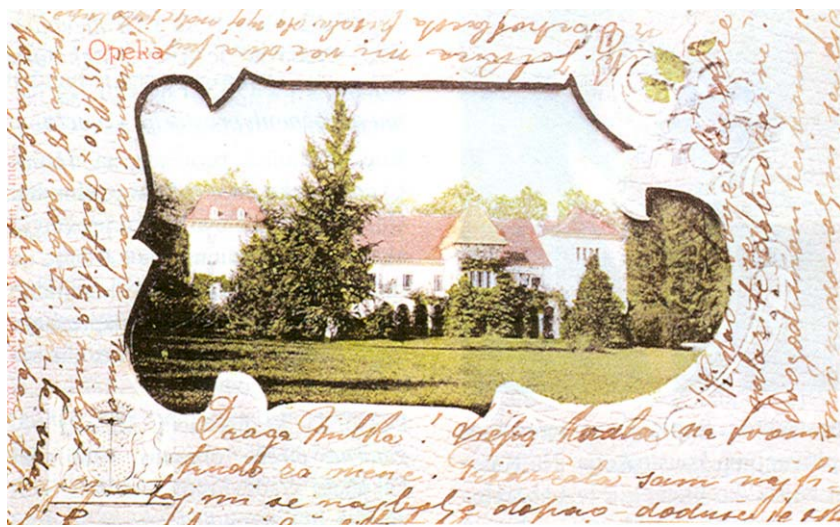
Kada smo nedavno obilazili većinu ovdje opisanih utvrda zapazili smo da su gotovo sve u vrlo lošem stanju i da sve više propadaju. U Pustu Belu je neka hrvatska postrojba iz Domovinskog rata postavila metalni križ, a dvorci Bela I. i Bela II. prazni su i napušteni, iako se u jednoj gospodarskoj zgradi uz Belu II. naziru zna-

korisno "iskoristiti" sve preostale ostatke. U traženju nam je prilično odmogla činjenica što stanovnici Margečana jedan drugi predio zovu Cukovec, a nalazi se s druge strane Bednje.

Posjetili smo i pažljivo konzervirane i označene ostatke temelja utvrde i dvorca u Ivancu, ali nismo uspjeli saznati jesu li njegovi stanovnici konačno odustali od prilično bizarne namjere da dvorac ponovno izgrade. Bili smo i na mjestu davno nestale lepoglavske utvrde i uvjerali se da zaista nema nikakvih tragova, osim što je s položaja gdje se utvrda nalazila najbolji pogled na cijeli negdašnji pavlinski kompleks i sadašnji zatvor. Posjetili smo i sasvim vidljive ostatke utvrde u Kamenici i bili zadržani koliko mještani toga malog zagorskog mjesta uređuju i ukrašavaju svoj grad.

Posjet Vinici nas je na neki način pomalo neugodno iznenadio. Iako je okoliš, čak i travnjak, u široj okolici utvrde prilično uređen, čak i opremljen natpisima koje prolaznike upućuju na čuvanje okoliša, u samoj se utvrdi mogu pronaći dijelovi krupnog otpada i prilično smeća. A da i ne spominjemo nečiju betonsku garažu, izgrađenu gotovo ispred ulaza u utvrd. Inače Vinica bi s malo brige i zaštite, i propagandnih materijala dakako, mogla biti zanimljivo odredište izletnika.

Branko Nadilo

Dvorac Opeka na jednoj staroj razglednici

ljan-grad). Spominje se već 1552. kao drvena građevina, a vlasnici su mu bili Vragovići. Zidani nizinski burg podignut je u 17. st. Dvorac je bio najpoznatiji kada je vlasnik bio Karlo Paszthory. Nekad je branjen opkopom i pokretnim mostom, a bio je glavno sjedište obitelji Bakić de

kovi nekog života (valjda privremeno). Najviše smo problema imali u pronalaženju ostataka utvrde Cukovec, iako smo propješačili gotovo sva brda iznad rijeke Bednje u blizini Margečana. Treba ispitati jesu li naši pisani tragovi bili točni, ili su marljivi okolni graditelji uspjeli

